

Pro účely tohoto šetření byl za sociokulturně znevýhodněného žáka považován takový žák, který žije v prostředí, jež splňuje alespoň tři z následujících kritérií: alespoň jeden rodič je nezaměstnaný; nejvyšší ukončené vzdělání alespoň jednoho z rodičů je základní; nestandardní bytové a hygienické podmínky (např. žák nemá vyhrazené místo na učení, nemá vlastní postel, v bytě není zavedena elektrická přípojka); vyučovací jazyk školy je jiný než jazyk, kterým hovoří dítě doma.⁴

1 Zjištění

Zjištění z tematické inspekční činnosti ve vyloučených lokalitách byla srovnávána s údaji z dalších inspektovaných škol mimo vyloučené lokality, které jsou označeny jako srovnávací. Některé formuláře nebyly ve srovnávacích školách zadány, neboť bylo možné příslušné informace získat z jiných dostupných zdrojů (např. šetření PISA 2012⁵, výzkum CLoSE⁶ a další) a nezatěžovat tak školy dalšími požadavky. Šlo o dotazník pro ředitele školy, dotazník pro žáky a hospitační záznam.

1.1 Dotazník pro ředitele školy

Ředitelé ve vyloučených lokalitách obdrželi dotazník, který se zaměřoval na několik oblastí souvisejících s jejich školou. Šlo např. o existenci omezení, která ovlivňují výuku v jejich škole, spolupráci s rodiči, kvalitu učitelů či postoje zřizovatele k jejich škole.

Skutečnosti omezující výuku

Ředitelé škol ve vyloučených lokalitách byli dotázáni, jakými skutečnostmi z hlediska podmínek je v jejich škole omezována výuka. Nejméně výuku omezuje nedostatek aprobovaných učitelů českého jazyka a matematiky a počítačové vybavení, včetně výukových programů a připojení k internetu. V těchto oblastech uvedlo 60 % a více ředitelů, že těmito skutečnostmi nejsou vůbec omezováni. Naopak nejčastěji jmenovali ředitelé jako omezující nedostatek aprobovaných učitelů dalších předmětů, nedostatek či nevhodnost výukových materiálů (např. učebnic) a laboratorního vybavení a nedostatečné či nevhodné vytápění, ventilace či osvětlení (přesto tyto oblasti uvedli pouze 4 ředitelé z 11).

Ze srovnání se školami zapojenými do šetření PISA 2012 nevyplývají výraznější rozdíly (až na nevhodnost či nedostatek počítačových programů, počítačů a laboratorního vybavení, které vnímají ředitelé škol ve vyloučených lokalitách jako méně omezující pro výuku, jak bylo uvedeno výše).

Výuku mohou omezovat také samotní aktéři a jejich chování v průběhu vzdělávání. Podle ředitelů nejvíce omezují vzdělávání vysoké absence žáků (omluvené) a jejich nedostatečná domácí příprava (značné omezení uvedly necelé tři čtvrtiny ředitelů). Často byly uváděny také nedostatečný zájem rodičů o vzdělávání jejich dětí a záškoláctví žáků (značně ve více polovině škol), následovány velkými rozdíly ve schopnostech vyučovaných žáků a vyrušováním v hodinách. Značně, případně do určité míry omezují vzdělávání podle názoru ředitelů škol také pozdní příchody žáků do školy, nedostatek úcty žáků vůči učitelům, neúčast žáků na povinných akcích školy a velké rozdíly v etnickém zázemí vyučovaných žáků v rámci jedné třídy.

⁴ Definice stanovená pracovníky Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

⁵ Programme for International Student Assessment.

⁶ Czech Longitudinal Study of Education.